

Bojevita kraljica noči **8+**

avtor

Marjan Žiberna

100 | Kinodvor.
15 | Mestni kino.

Kazalo

Uvodna beseda	3
O filmu	3
Filmografski podatki	3
Vsebina	4
O avtorju	4
Izhodišča za pogovor	5
O nastajanju filma	5
O sovi kozači	6
O drugih živalih v filmu	7
O varstvu narave	8
Dodatne dejavnosti ob ogledu filma	9
Spremljevalci kraljice noči – kviz za učence	9
Napotila za nadaljnje raziskovanje	12

Kinodvor dovoljuje in spodbuja nadaljnjo uporabo gradiva za filmskovzgojne namene. Veseli bomo vaših odzivov, poročil o uporabi, konkretnih učnih priprav na film, predlogov in pripomb. Gradivo je oblikovano kot pomoč staršem ali strokovnim delavcem v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Za vse druge uporabe nam pošljite pisno prošnjo na solski@kinodvor.org.

Kolofon | **Bojevita kraljica noči** • Gradivo za učitelje in starše • *Avtor:* Marjan Žiberna • *Uredila:* Barbara Kelbl • *Jezikovni pregled:* Mojca Hudolin • *Slikovno gradivo:* Matej Vranič / Fivia / arhiv Kinodvora • *Izdal v elektronski obliki:* Javni zavod Kinodvor, *zanj:* Metka Dariš, september 2024.

Uvodna beseda

Zanimanje otrok in mladih za živalski svet je veliko, zato so filmi, knjige in različne oddaje s to tematiko zelo priljubljeni. Še posebej veliko je zanimanje za nekatere že na prvi pogled privlačne živali; če so nekoliko skrivnostne, pa je še toliko večje. Sove pridejo ljudem le redko pred oči, saj njihovo življenje večinoma poteka v mraku in zavetju noči. Zato so med najbolj privlačnimi, zlasti če živijo v odmaknjenih gozdovih, tako kot kozača. Kje in kako živijo kozače? Kakšno je njihovo življenje? Kje gnezdijo? Kako se prehranjujejo? Od kod njihovo nenavadno ime? So kozače pri nas morda ogrožene, tako kot nekatere druge živalske vrste?

Novi film Mateja Vraniča (spoznali smo ga že v dokumentarjih **Ptice jezer** in **Divja Slovenija**) je atraktiven prikaz življenja sove. Vrhunski posnetki, mnogi od njih napravljeni ponoči, so združeni s poglobljenim poznavanjem te vrste. V film so neposredno in posredno vključeni ljudje, ki so na različne načine povezani z »glavno junakinjo« – biologi, veterinarji, naravovarstveniki, lovci ... Filmska pripoved si ne prizadeva za dramatičnost ekscesa, ampak premišljeno posega po vseh razpoložljivih sredstvih, ki jih nudi filmska umetnost. S kombinacijo odličnih videoposnetkov, posnetkov zvoka, za film posebej napisane glasbe, pripovedi različnih ljudi in pripovedovalca (naratorja), ki jih v ozadju dopolnjuje in povezuje, avtor ustvari izjemno filmsko zgodbo.

Film je primeren za zelo širok krog gledalcev, vključno z otroki na začetku osnovnošolskega izobraževanja ter vse do srednješolcev in študentov. Vsak bo v filmu odkril kaj zase. Ogled lahko povežemo s spoznavanjem okolja, biologijo in drugimi naravoslovnimi predmeti, pa tudi s filmom in filmsko vzgojo ob spoznavanju dokumentarne forme.

O filmu

Filmografski podatki

slovenski (izvirni) naslov Bojevita kraljica noči
država in leto produkcije Slovenija, 2024
tehnični podatki DCP, barvni, 80 minut, v slovenščini, del tudi v nemščini s slovenskimi podnapisi

režiser, scenarist, producent, direktor fotografije Matej Vranič
soscenarist in pisec besedila Marjan Žiberna
kamera Matej Vranič, Jernej Župevc, Miran Krapež, Rožle Bregar in Jure Novak
asistentka direktorja fotografije Karmen Skornšek
snemalci zvoka Matej Vranič, Karmen Skornšek in Matej Gorzeti
glasba Leon Firšt
pripovedovalec zgodbe Jure Longyka
oblikovalec zvoka Borut Berden in Gal Butenko Černe
montaža in barvna korektura Matej Nahtigal in Matej Vranič
animacija in vizualni učinki Jernej Župevc in Matej Nahtigal
ilustracije Matevž Urbančnik
grafika Mirsad Burgić
distribucija Fivia

spletna stran filma <https://bojevitakraljica.com/>

Vsebina Osupljive zgodbe iz nenavadnega življenja sove kozače, skrivnostne nočne plenilke in ene največjih evropskih sov. Priča smo prizorom, ki so nam običajno skriti: vzreja mladičev, lov plena in tudi neustrašen napad na človeka v skrbi za mladiča. Sove spremljamo v obdobju dobrega leta, njihovo življenje pa se prepleta z drugimi živalskimi vrstami in tudi ljudmi. Spoznamo dejavnosti, v katere je aktivno vpleten človek – rehabilitacija poškodovanih osebkov, ponovna naselitev kozač v Avstriji, vplivi sečnje gozdov, zanimive lovske prigode ... Film postopno odstira pogled v nevsakdanje dnevno in nočno vedenje te osupljive vrste, hkrati pa se seznanimo z najnovejšimi znanstvenimi ugotovitvami biologa dr. Ala Vrezca, enega najboljših poznavalcev kozač na svetu. Avtor je črpal navdih za filmske zgodbe iz dolgoletnega spremljanja številnih parov sov v naravi, opiral pa se je tudi na pričevanja lovcev, naravovarstvenikov in biologov.

O avtorju Matej Vranič (1974) je slovenski fotograf in filmski ustvarjalec. Profesionalno pot je začel kot fotograf, zmagal je na natečaju Poslikajmo Slovenijo, prejel naziv »slovenski naravoslovni fotograf leta 2017« in si prislužil še nekaj drugih nagrad. Fotografije z motivi narave je objavljial na razglednicah in koledarjih, v knjigah in revijah. Razstavljal je v galerijah in na prostem, med drugim na razstavah, ki jih je organizirala revija *National Geographic Slovenija*. Zanj je pripravil več reportaž o divjih živalih.

Kot filmski ustvarjalec je produciral in režiral številne komercialne oglase ter kratke in srednjemetražne dokumentarne filme z naravoslovnimi temami. Več kot trideset let njegovega zasebnega zanimanja za živalski svet se je razvilo v profesionalno delo na področju fotografiranja in produkcije filmov o naravi, zlasti o živalih. Celovečerna dokumentarna filma **Ptice jezer, njihova vrnitev** in **Divja Slovenija** sta bila nagrajena na številnih mednarodnih filmskih festivalih in predvajana na mnogih prestižnih TV-postajah po svetu. **Bojevita kraljica noči** je njegov tretji celovečerni dokumentarni film.

Izhodišča za pogovor

O nastajanju filma Prvi kadri filma, ki je bil za javno predvajanje zaključen jeseni 2024, so nastali že šest let prej. Snemanje divjih živali je samo po sebi zahtevno, saj so te »igralci«, ki ne kažejo nobenega razumevanja za režiserjeve želje in za scenarij. Sove so poleg tega pretežno nočne ptice, kar snemanje še dodatno močno oteži. Upoštevati je treba tudi cikličnost pojavov v naravi, ti cikli pa niso vnaprej predvidljivi. V letih, ko je gozdnih glodavcev – glavnega plena kozač – malo, mnoge sove ne gnezdijo. Tedaj je mladičev zelo malo, prikaz življenja neke živalske vrste brez njih pa bi bil pomanjkljiv. Tudi to je eden od razlogov, ki pojasnjujejo dolgotrajnost nastajanja filma.

Avtorju filma je ob pomoči vrhunskega raziskovalca kozač, biologa dr. Ala Vrezca, uspel celovit prikaz življenja te sove. Avtor že od otroštva goji zanimanje za divje živali, in čeprav se z njimi ne ukvarja poklicno, premore izjemno, z izkušnjami pridobljeno znanje. Nekatere sovje pare, prikazane v filmu, je spremljal več let. Snemanje je potekalo večinoma v Sloveniji – v gozdovih in tudi v ustanovah, ki se na različne načine ukvarjajo s sovami, npr. na veterinarski kliniki, kjer oskrbijo poškodovane ali oslabele ptice, in v zavetišču, kjer poteka njihova rehabilitacija. Deloma je snemanje potekalo tudi v Avstriji, kjer skušajo kozače, ki so jih pred časom iztrebili, ponovno naseliti.

Pri snemanju živali je izjemno pomembna priprava – opazovanje, kje se živali zadržujejo, izbiranje primernih mest za postavitve kamer, snemanje zvokov v naravi ... Prav to je med najtežjimi deli, saj se v naravi pogosto oglašča več živali naenkrat, posneti pa želimo le eno. Tudi v gozdu, ki se zdi povsem tih, posnetek živalskega oglašanja moti hrup avtomobilov na oddaljeni cesti, zvok letala visoko v zraku ... Ti zvoki, ki jih običajno sploh ne zaznamo več, bi bili v filmu zelo moteči. Zato oglašanje živali velikokrat posnamejo ločeno od

slike – ekipa se kasneje vrne na mesto in zelo od blizu posname še zvoke. Včasih je treba kakšen zvok tudi poustvariti. Žolnino trkanje po deblu je na primer mogoče prepričljivo imitirati s trkanjem po primernem kosu lesa.

Pri snemanju živali je zelo pomembno, da člani filmske ekipe s svojo prisotnostjo živali ne vznemirjajo po nepotrebem. Zato je treba postaviti snemalni šotor, v katerega se skrijejo, včasih jih potrebujejo tudi več, da lahko žival posnamejo iz različnih zornih kotov. Čakanje na prihod živali zahteva veliko potrpežljivosti. Nekajurno čakanje je običajno, včasih pa je treba čakati več dni. Pri nočnem snemanju so v pomoč infrardeče kamere, pri čemer stalno nadzirajo ekran s posnetkom, da bi ugotovili, ali se v temi kaj dogaja. Večurno gledanje vanj postane izjemno naporno. Snemanje na splošno zahteva ogromno potrpežljivosti in vztrajnosti.

O sovi kozači Kozača je srednje velika sova. Samica je, podobno kot pri drugih vrstah sov in ujed, večja kot samec. Težka je do 1,5 kilograma, samec je približno za tretjino manjši. Nekoč je živela po precejšnjem delu Evrope, danes pa je razširjena na jugu (dinarsko-karpatška populacija) in severu Evrope (feno-skandinavska populacija). Živi tudi po večini severnega dela Azije, vse do Daljnega vzhoda.

Razlogov, da je ta sova marsikje izginila, je več. V preteklosti so jo lovili in tudi sicer preganjali, saj so bili ljudje vraževerno prepričani, da so sove znanilke smrti. Poleg tega je bilo čedalje manj primernih gnezdišč. Kozača gnezdi v duplih, ki nastanejo v starih drevesih, ta pa so marsikje posekali. Populacija kozač v Sloveniji je med najbolj vitalnimi na svetu. K njeni ohranitvi je močno pripomoglo, da starih dreves zaradi vloge, ki jo imajo v okolju, načrtno ne sekajo.

Kozača večinoma živi v sredogorskih gozdovih, pozimi, ko so ti zasneženi, pa se včasih spusti do nižin. Tudi v bližino mest. Pari so si zvesti vse življenje in se vse leto bolj ali manj zadržujejo na svojem stalnem teritoriju. Prehranjujejo se zlasti z malimi glodavci – mišmi, voluharicami in polhi. Kadar bukov žir skromno obrodi, je posledično glodavcev malo, zato v takih letih mnoge sove ne gnezdiijo. Mladiče imajo običajno v maju ali juniju. Za hrano valeče samice skrbi samec, prav tako s hrano zalaga mladiče.

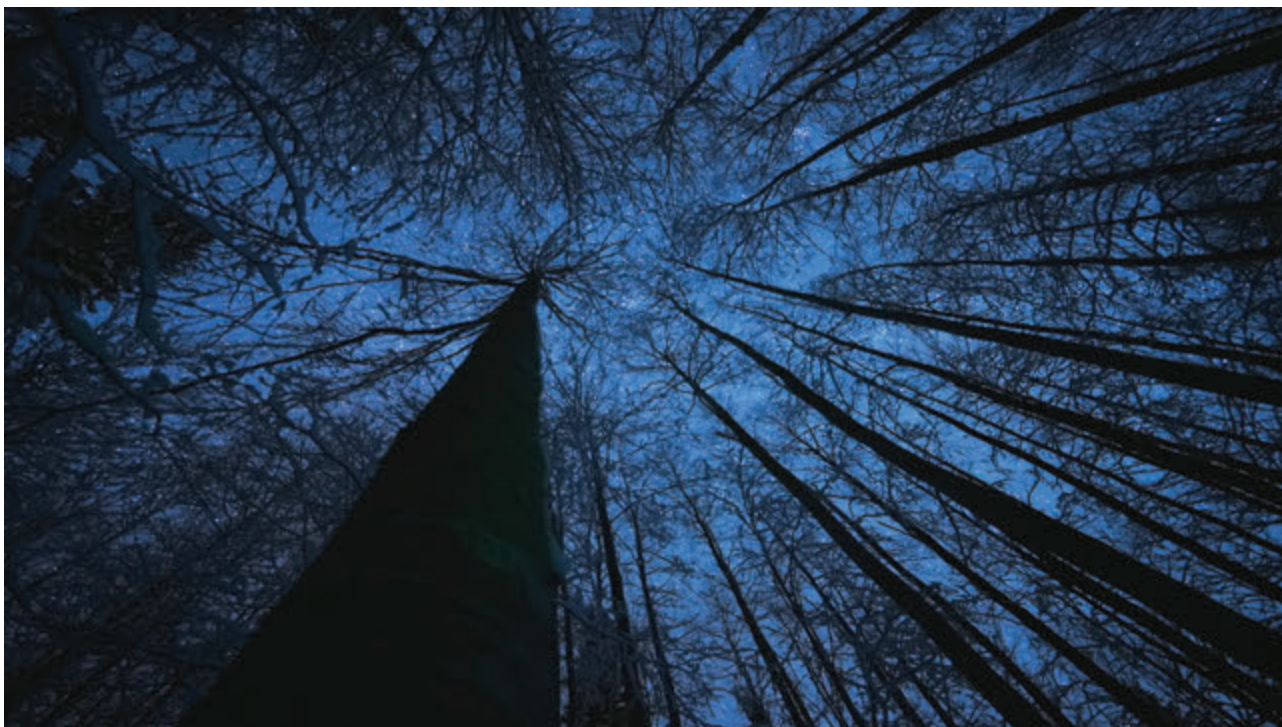

Kozača je izjemno zaščitniška ptica. Če se skuša gnezdu približati plenilec – na primer kuna ali divja mačka, se sova iz gnezda najprej umakne, nato pa vsiljivca silovito napade. Pri tem skuša z močnimi kremplji poškodovati glavo ali zgornji del telesa. Napade tudi medveda ali človeka. Raziskovalci, ki jemljejo mladiče iz gnezd, da bi jih izmerili in označili, primerjajo silovitost tega napada s košarkarsko žogo, vrženo z vso močjo. Zato je delo raziskovalca kozač povezano s tveganjem. Raziskovalci mladičem na nogo namestijo obroček, nekaterim pa tudi sledilnike GPS. Na ta način lahko kasneje s pomočjo računalnika spremljajo, kje se gibljejo mladiči, ko zapustijo gnezdo, ter koliko jih sploh preživi težavno zimsko obdobje.

Ko so mladiči nekoliko večji, samica za nekaj časa odide, da si opomore po napornem gnezdenju. Za mladiče nato skrbi samo samec. Jeseni, ko so že večji, jih napodi, da si poiščejo svoj teritorij. Tedaj se samica vrne k njemu in par skupaj preživi zimo do naslednje pomladi.

O drugih živalih v filmu

V okolju, kjer živi kozača, živijo še mnoge druge živalske vrste. Z nekaterimi ima »neposredne odnose«. Na primer s polhi in drugimi glodavci, ki so njen glavni plen, pa tudi z lesno sovo, ki prav tako gnezdi v drevesnih duplih in gnezdilnicah, ki jih ponekod postavljajo raziskovalci, a jo večja kozača prežene. V filmu lahko vidimo hermelina, ki ujame voluharja; koconogega čuka, ki prav tako spada med sove; kuno, ki preži za sovjiimi jajci; kozačino sorodnico malo uharico, ki se pozimi v jati zadržuje sredi manjšega mesta; kragulja, ki tako kot kozača v času zimskega pomanjkanja poseže po mrhovini; jelena, ki vabi k paritvi košute; za hrano stikajočega medveda; pojočega divjega petelina; črno žolno, ki preverja, ali so v trhljem deblu morda črvi; srne ...

O varstvu narave Danes zelo veliko govorimo o varstvu narave, zdi pa se, da smo ob nenehnem omenjanju tega postali do problematike bolj ali manj brezbržni. Tudi zato se film *Bojevita kraljica noči* izogiba neposrednemu omenjanju pomena varstva, pač pa ima implicitno naravovarstveno noto. Izogiba se moraliziranju, prikaže pa, kako lahko neka živalska vrsta z določenega območja izgine. Še zlasti pa s privlačnim prikazom kozače kot osrednjega »protagonista« in drugih živali z »epizodnimi vlogami« vzbudi zanimanje gledalca in s tem posredno vpliva na njegovo ozaveščenost – tako o lepoti kot nujnosti zaščite živega sveta, ki nas obdaja. Tisto, kar smo imeli priložnost spoznati kot lepo, privlačno in osupljivo, smo tudi pripravljene zaščititi in obvarovati pred izginotjem.

Dodatne dejavnosti in vsebine

Spremljevalci kraljice noči – kviz za učence

Sova je simbol modrosti. Kako dobro pa vi poznate živali, ki sobivajo s sovo kozačo v naših gozdovih?

Dobili boste namig, vi pa poskušajte uganiti, katero žival opisuje. Znanje lahko pomerite v razredu ali pa tekmovanje med skupinami izvedemo v kinu ob ogledu filma.

1. namig

Je nočna žival.

2. namig

Ima štiri tace.

3. namig

Vidi le slabo, dobro pa sta razvita sluh in voh.

4. namig

Hrani se z gozdnimi plodovi, gomolji in drugimi deli rastlin, s črvi, ličinkami, glodavci in mrhovino; je tudi plenilec.

5. namig

Samci so, ko se dvignejo na zadnje tace, visoki celo 2 metra in pol.

MEDVED

1. namig

Je nočna žival.

2. namig

Je sorodnik veveric.

3. namig

Teka po drevesih.

4. namig

Rad ima bukov žir.

5. namig

Je velik zaspanec, jeseni se odpravi na zimsko spanje.

POLH

**Spremljevalci
kraljice noči – kviz
za učence**

1. namig

**Živi večinoma
v gozdu, odhaja na
pašo na jase.**

2. namig

**Lahko je velik kot
manjša krava.**

3. namig

**Samci imajo veliko
rogovje.**

4. namig

**Jeseni se bojujejo za
samice.**

5. namig

**Njihove »žene« so
košute.**

JELEN

1. namig

**Živi v gorskih
gozdovih.**

2. namig

**Potrebuje mir in
ljudem pride le
redko pred oči.**

3. namig

**Samec je veliko večji
in bolj pisan kot
samica.**

4. namig

**Spomladi s petjem
vabi samice.**

5. namig

**Njegov domači daljni
sorodnik glasno
kikirika.**

DIVJI PETELIN

**Spremljevalci
kraljice noči – kviz
za učence**

1. namig

Je grahaste barve.

2. namig

**Je spreten letalec, ki
živi v gozdu.**

3. namig

Spada med ujede.

4. namig

**Po videzu je
podoben kanji.**

5. namig

**Včasih si privošči
domačo kokoš.**

KRAGULJ

1. namig

Je gozdna žival.

2. namig

**Velika je kot
manjša vrana.**

3. namig

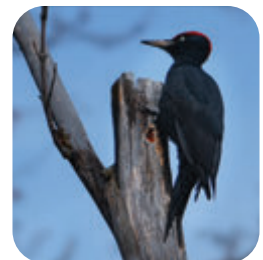
Je sorodnica detlov.

4. namig

**Hrani se s črvi,
ličinkami in
mravljami.**

5. namig

**Za hrano s kljunom
trka po starih
drevesih.**

ČRNA ŽOLNA

Napotila za nadaljnje raziskovanje

Oglejte si pogovor, ki je nastal ob premieri filma v Kinodvoru; najdete ga na spletni strani filma: [povezava](#).

Preberite članek *Bojevita kraljica noči*, ki je bil objavljen v reviji *National Geographic Slovenija* (september, 2024). Besedilo je pripravil soscenarist filma, Matej Žiberna, fotografije pa je prispeval režiser filma in fotograf Matej Vranič. Poiščite članek v šolski knjižnici.

Kratek, a zanimiv odlomek iz članka lahko preberete tudi na spletni strani revije *National Geographic Slovenija*: [povezava](#).

Več o Kinodvorovih programih za mlada občinstva:
[Kinodvorov šolski program](#)
[Kinobalon, program za otroke in mlade](#)
[Kinotrip, program mladi za mlade](#)
[Kinoigrišče](#)